

KATTA BO‘RIGUL (VINCA MAJOR) VA KICHIK BO‘RIGUL (VINCA MINOR) O‘SIMLIGINING DORIVORLIK XUSUSIYATLARI

Pardayeva Shahnoza Turg‘un qizi

Toshkent Davlat Agrar Universiteti 1-bosqich tayanch doktoranti

Amanova Mavluda Mustafakulovna

Toshkent Davlat Agrar Universiteti “Dorivor o‘simliklar” kafedrasida dotsenti

Annotatsiya. Ularning barglari yozda va qishda tushmaydi va bir-biriga qarama-qarshi joylashgan. Binafsha va oq gullarga ega. Gul barglari besh qismdan iborat. U mo‘tadil iqlimda, nam va yorug‘ joylarda o‘sadi. Vinca roseaning dorivorlik xususiyatlari juda ham yuqori hisoblanadi. Uning barglari 1910-yillardan qon ketishini nazorat qilish, yaralarni davolash va tish og‘rig‘i uchun tibbiy maqsadlarda keng qo‘llanila boshlangan

Kalit so‘zlar: Vinca rosea, Vinca major, Vinca minor, dorivorlik xususiyatlari, indol alkaloidlari, Vinkristin va vinblastine.

Vinca rosea Apocynaceae oilasiga mansub o‘simlik turi bo‘lib, barglariga ko‘ra asosan ikki turga bo‘linadi, Vinca major va Vinca minor. Vinca rosea, shuningdek, Catharanthus roseus sifatida ham tanilgan. Vinca major - to‘q yashil barglari taxminan 2—3 sm, poyasi 0,5—2 sm uzunlikdagi o‘simlik. Har bir bargning shoxlari va o‘simlik poyasi orasida muntazam gullaydi. Bu tur Vinca minorga juda o‘xshash xususiyatlarga ega va uning barglari kengroqdir. Gullarning o‘lchamlari deyarli bir xil. Vinca rosea boshqa turlardan quyruq yashil barglari va farqli gullari bilan ajralib turadi.

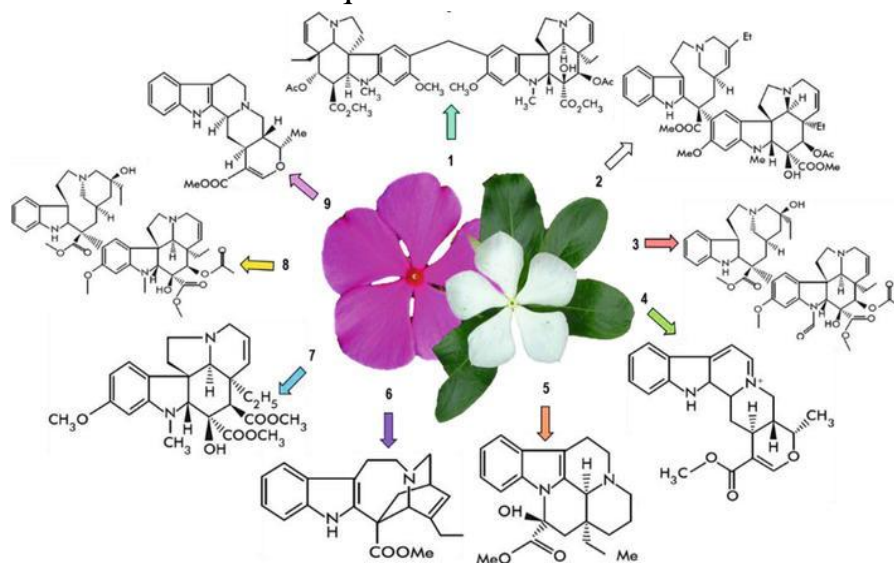

Vinca rosea o‘simligining ko‘rinishi

Vinca major qattiq qish sharoitlariga va quruq issiq havoga chidamli emas va odatda nam hududlarda uchraydi.

Vinca Majorning dorivorlik xususiyatlari

Vinca roseaning dorivorlik xususiyatlari juda yuqori hisoblanadi. Uning barglari 1910-yillardan qon ketishini nazorat qilish, yaralarni davolash va tish og'rig'i uchun tibbiy maqsadlarda keng qo'llanila boshlangan. Hozirda Catharantus roseus sifatida ham tanilgan Vinca rosea o'simligidan 100 dan ortiq terpen indol alkaloidlari ishlab chiqariladi.

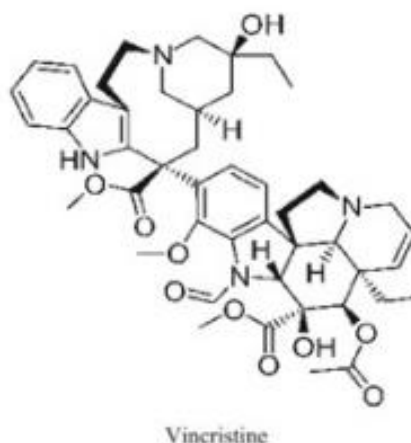
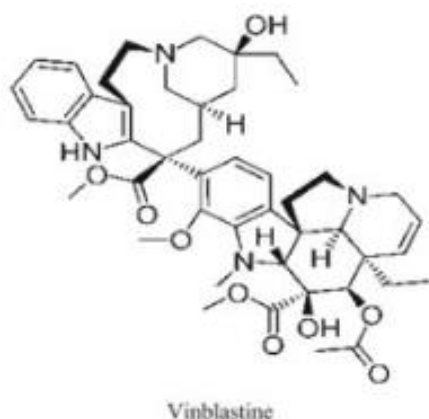

Vinca rosea dan turli xil indol alkaloidlari.

Bu o'simlik og'iz orqali gipoglikemik vosita sifatida va G'arbiy Hindiston va Filippinda diabetik asoratlarda qo'llaniladi. Hayvonlarda o'tkazilgan tadqiqotlarda Vinca rosea yangi barglari sharbati alloksan bilan qo'zg'atilgan qandli diabet bilan kasallangan quyonlarda qon shakarini kamaytirishi haqida xabar berilgan. Vinca rosea shoxlari va barglari, shuningdek, streptozototsin qo'zg'atadigan diabetik kalamushlarda gipoglikemik faollikka ega ekanligi haqida xabar berilgan.

Vinka alkaloidlari

Vinka alkaloidlari umumiy kimyoviy tuzilishga ega bo'lib, vindolin halqasi va katartin halqasi o'rtasidagi uglerod-uglerod aloqasi natijasida hosil bo'lgan assimetrik dimerik tuzilishga ega. Shu tarzda vinkristin va vinblastin ishlab chiqarilishi mumkin. Vindezin, vinorelbin va vinpotsetin yarim sintetik hosilalardir.

Vinkristin va vinblastinning kimyoviy tuzilishi

Vinka alkaloidlarining ta'sir qilish mexanizmi. Ko'pgina kasalliklarda ishlatiladigan *Vinca rosea* (*Catharantus roseus*) o'simlik, asosan, saraton kimyoterapiyasida ishlatiladigan vositadir. Vinka alkaloidlari, taksan guruhi antineoplastiklari kabi, mitozning M fazasida harakat qiladi. Shuning uchun u davrga xos dorilar guruhida nomlanadi. Antimitotik moddalar sifatida qaraladigan vinka alkaloidlarining asosiy ta'siri mitozning M fazasida mitotik shpindellarning shakllanishiga yo'l qo'ymaslikdir. Tubulin oqsilining polimerizatsiyasini inhibe qilish orqali mikronaychalarning depolimerizatsiyasini keltirib chiqaradi. Shunday qilib, xromosomalar hujayra ichida taqsimlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Linder N, Haglund C, Lundin M, Nordling S, Ristima'ki, A A Kokkola, J Mrena, J-P Wiksten, J Lundin. Decreased xanthine oxidoreductase is a predictor of poor prognosis in early-stage gastric cancer. *J Clin Pathol.* 2006; 59: 965–971.
2. Ibragimov A.Yu. *Shifobaxsh ne'matlari*: Toshkent 2016 yil 4046.
3. Lal H, Munjal SK, Wig U, Saini AS. Serum enzymes in head and neck cancer III. *J Laryngol Otol.* 1987; 101: 1062-1065.
4. Палов М. *Энциклопедия лекарственных растений*. Пер. с немец./ Предисл. И.А.Губанова. – М.:Мир, 1998. – с.467, ил.

5. Aghaei M, Karami-Tehrani F, Salami S, Atri M. Adenosine deaminase activity in the serum and malignant tumors of breast cancer: the assessment of isoenzyme ADA1 and ADA2 activities. *Clin Biochem.* 2005; 38: 887-891.
6. Cheruth AJ, Ragupathi G, Paramasivam M, Rajaram P. Responses of antioxidant defense system of *Catharanthus roseus* (L.) G. Don. to paclobutrazol treatment under salinity. *Acta Physiol Plant.* 2007; 29: 205–209.